

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педіатрії № 2
Навчальний рік 2023/2024
Навчальний рік 2024/2025

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«Медсестринство в педіатрії»
(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибіркового освітній компонент нормативний

Форма здобуття освіти очна
(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 223 «Медсестринство»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація (за наявності) _____
Освітньо-професійна програма (освітньо-наукова програма) «Сестринська справа»

Першого (бакалаврського/освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Курс 2, 3-й

Силабус освітнього компоненту затверджено
на засіданні кафедри педіатрії №2

Схвалено методичною комісією ХНМУ з
проблем

педіатричного профілю
(назва)

Протокол від
“ 26 ” серпня 2022 року № 13

Протокол від
“ 29 ” серпня 2022 року № 1

Завідувач кафедри
Макєєва Н.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Голова
Гончарь М.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Розробники силабусу:

1. Максєва Н.І. – завідувач кафедри, професор, .д.мед.н. _____ (прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

2. Саратов В.М. – доцент, к.мед.н. _____ (прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Інформація про викладача:

Макєєва Наталія Іванівна – завідувач кафедри педіатрії №2, доктор медичних наук, професор.
Професійні інтереси, посилання на профайл - спеціалізація «Педіатрія», «Дитяча нефрологія», «Дитяча гематологія», «Дитяча пульмонологія».

Контактний тел.: +380662571720;

Корпоративна пошта ni.makieieva@knmu.edu.ua

Консультації - Очні консультації: за попередньою домовленістю або за графіком; он-лайн консультації: системи Moodle, Google Meet, Microsoft Teams за розкладом;

Локація заняття проводяться в умовах КНП «Міська клінічна дитяча лікарня №16» ХМР, дистанційно – у системах Google Meet, Microsoft Teams

Алексєєва Наталія Павлівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри педіатрії №2, Професійні інтереси, посилання на профайл - спеціалізація «Педіатрія», «Дитяча пульмонологія».

Контактний тел.: +38 096 337 22 57;

Корпоративна пошта: np.aliexsieieva@knmu.edu.ua

Консультації - Очні консультації: за попередньою домовленістю або за графіком; он-лайн консультації: системи Moodle, Google Meet, Microsoft Teams за розкладом;

Локація заняття проводяться в умовах КНП «Міська клінічна дитяча лікарня №16» ХМР, дистанційно – у системах Google Meet, Microsoft Teams

Бірюкова Марина Костянтинівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри педіатрії №2, Професійні інтереси, посилання на профайл - спеціалізація «Педіатрія», «Дитяча пульмонологія», «Дитяча алергологія».

Контактний тел.: +38 050 903 02 23;

Корпоративна пошта: mk.biriukova@knmu.edu.ua

Консультації - Очні консультації: за попередньою домовленістю або за графіком; он-лайн консультації: системи Moodle, Google Meet, Microsoft Teams за розкладом;

Локація заняття проводяться в умовах КНП «Міська клінічна дитяча лікарня №16» ХМР, дистанційно – у системах Google Meet, Microsoft Teams

Головачова Вікторія Олександрівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри педіатрії №2, Професійні інтереси, посилання на профайл - спеціалізація «Педіатрія», «Ультразвукова діагностика».

Контактний тел.: +38 066 768 08 68;

Корпоративна пошта: vo.holovachova@knmu.edu.ua

Консультації - Очні консультації: за попередньою домовленістю або за графіком; он-лайн консультації: системи Moodle, Google Meet, Microsoft Teams за розкладом;

Локація заняття проводяться в умовах КНП «Міська клінічна дитяча лікарня №16» ХМР, дистанційно – у системах Google Meet, Microsoft Teams

Контактний тел. та e-mail кафедри: тел. (057) 725-18-99, kaf.6med.pediatric2@knmu.edu.ua

ВСТУП

Силабус освітнього компоненту “Медсестринство в педіатрії” складений відповідно до освітньо-професійної програми «Сестринська справа» (далі – ОПП) та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) першого (бакалаврського) рівня галузі знань 22 «Охорона здоров’я», спеціальності 223 «Медсестринство»

Опис освітнього компоненту (анотація) Силабус освітнього компоненту «Медсестринство в педіатрії» призначений для здобувачів освіти вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів акредитації спеціальності «Медсестринство», кваліфікація «Бакалавр медсестринства», напрямку підготовки 22 «Охорона здоров’я». Вивчення дисципліни здійснюється впродовж 5-го та 6-го семестрів. Обсяги розділу дисципліни - 13 кредитів. Кількість годин: всього- 390; аудиторних - 190 , в тому числі –практичних занять - 150, лекцій – 40; самостійна робота - 200.

Предметом вивчення освітнього компоненту є закономірності розвитку дитини, причини, патогенез, клінічні прояви, діагностика, лікування та профілактика захворювань дитячого віку.

Міждисциплінарні зв’язки: медична біологія, анатомія, фізіологія, патологічна анатомія, патологічна фізіологія, біохімія, гістологія, пропедевтика дитячих хвороб, мікробіологія, медична радіологія, фармакологія.

Переквізити. Вивчення освітнього компоненту передбачає попереднє засвоєння навчальних дисциплін з основ медичної біології та мікробіології, анатомії людини, фізіології, патоморфології та патофізіології, основ медсестринства, фармакології та медичної рецептури та практичних навичок з догляду за хворими педіатричного профілю.

Постреквізити. Основні положення освітнього компоненту мають застосовуватися при вивченні суміжних дисциплін. Є базою для підготовки до ліцензійного іспиту ЄДКІ, підготовки до навчання у закладах вищої освіти на програмах другого освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE

<https://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=5137>

1. Мета та завдання освітнього компоненту

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Медсестринство в педіатрії » є: встановлення кінцевих цілей на основі освітньо-професійних програм (ОПП) підготовки медичної сестри з кваліфікацією «бакалавр медсестринства», що є основою для побудови змісту навчальної дисципліни. Опис цілей сформульований через вміння у вигляді цільових завдань (дій). На підставі кінцевих цілей сформульовані конкретні цілі у вигляді певних умінь (дій), цільових завдань, що забезпечують досягнення кінцевої мети вивчення дисципліни.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Медсестринство в педіатрії” є вивчення дисципліни та вирішення таких завдань:

1. Вдосконалити знання з питань організації лікувально-профілактичної допомоги дітям та особливостей роботи медичних сестер в цих закладах.

2. Визначати етіологічні та патогенетичні фактори найбільш поширених соматичних захворювань дитячого віку.

3. Класифікувати та аналізувати типову клінічну картину найбільш поширених соматичних захворювань дитячого віку.

4. Скласти план обстеження, готувати хворих до обстеження та аналізувати дані лабораторних та інструментальних обстежень при типовому перебігу найбільш поширених соматичних захворювань дитячого віку.

5. Проводити диференціальну діагностику та ставити сестринський діагноз при типовому перебігу найбільш поширених дитячих соматичних хвороб.
6. Демонструвати володіння принципами догляду за хворими, дієтотерапії, лікування, реабілітації і профілактики найбільш поширених соматичних захворювань дитячого віку.
7. Надавати долікарську невідкладну допомогу дітям при соматичних захворюваннях.
8. Здійснювати оцінку прогнозу при найбільш поширених соматичних дитячого віку.
9. Демонструвати володіння морально-деонтологічними принципами медичного фахівця та принципами фахової субординації в педіатрії.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування здобувачами освіти **компетентностей:**

інтегральна:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері медсестринства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

– *загальні:*

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

1.3.1. Вивчення освітнього компоненту забезпечує опанування здобувачами освіти **компетентностей:**

інтегральна:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері медсестринства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

– *загальні:*

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК 05. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

ЗК 08. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій

ЗК 09. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків

ЗК 10. Здатність приймати обґрунтовані рішення

ЗК 11. Здатність працювати в команді

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії

ЗК 13. Здатність діяти на основі етичних міркувань

спеціальні (фахові, предметні):

ФК 01. Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній професійній практиці.

ФК 02. Здатність розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності і визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях та станах.

ФК 03. Здатність задовольнити потреби пацієнта/клієнта протягом різних періодів усього життя (включаючи процес вмирання) шляхом планування, допомоги і виконання медсестринських втручань, оцінки та корекції індивідуальних планів догляду, створених у співпраці з пацієнтом/клієнтом, особами, що доглядають, членами сім'ї та іншими медичними і соціальними працівниками.

ФК 04. Застосовування професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення пацієнтові/клієнтові гідного ставлення, приватності (інтимності), конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.

ФК 05. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення догляду на основі холістичного (цілісного) підходу, враховуючи задоволення потреб пацієнта у комфорті, харчуванні, особистій гігієні та здатності особи задовольняти свої щоденні потреби.

ФК 06. Здатність ефективно застосовувати сукупність професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій при оцінці функціонального стану пацієнтів/клієнтів, підготовці їх до діагностичних досліджень та заборі біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.

ФК 07. Збереження власного здоров'я фахівця при здійсненні догляду, виконанні маніпуляцій та процедур, при переміщенні і транспортуванні пацієнта/клієнта.

ФК 08. Профілактична діяльність медичної сестри, направлена на збереження і зміцнення здоров'я, попередження захворювань й інформування та навчання пацієнта та членів його родини.

ФК 13. Здатність виявляти зв'язок клінічних проявів захворювань з результатами додаткових методів дослідження.

ФК 14. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах.

ФК 15. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу в надзвичайних ситуаціях у мирний та воєнний час.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття здобувачами освіти наступних програмних результатів навчання:

ПРН 1. Проводити медсестринське суб'єктивне та об'єктивне обстеження різних органів і систем пацієнта та оцінювати отримані дані.

В умовах закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) та вдома, шляхом спілкування з пацієнтами різних вікових груп, їхніми родичами чи близькими з оточення хворою дитиною та її батьками, уміти збирати скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, алергологічний анамнез, епідеміологічний анамнез, оцінювати анамнестичні дані та проводити об'єктивне обстеження.

ПРН 2. Проводити медсестринську діагностику: виявляти та оцінювати проблеми пацієнта. В умовах ЗОЗ, удома, передбачуваних обставин, вміти виявляти дійсні проблеми пацієнта, оцінювати їхню першочерговість та встановлювати медсестринський діагноз.

ПРН 3. Планувати медсестринські втручання.

В умовах ЗОЗ, удома та за передбачуваних обставин, вміти складати план медсестринських втручань для вирішення дійсних та супутніх проблем пацієнтів різного віку.

ПРН 4. Здійснювати контроль за роботою молодшого медичного персоналу та станом інвентарю.

В умовах ЗОЗ відповідно до посадових обов'язків, з метою дотримання санітарно-протиепідемічного режиму, вміти:

- проводити навчання молодшого медперсоналу з питань виконання функціональних обов'язків та охорони праці; контролювати дотримання правил техніки безпеки молодшим медичним персоналом;

- контролювати роботу молодшого медичного персоналу; контролювати виконання правил внутрішнього розпорядку персоналом та пацієнтами; контролювати дотримання заходів санітарно-гігієнічного режиму в палатах та медичних кабінетах.

ПРН 5. Здійснювати медсестринське адміністрування.

В умовах ЗОЗ, з метою здійснення організаційних та управлінських компетентностей, вміти:

- приймати управлінські рішення, забезпечувати їх виконання на основі застосування моделей медсестринського керівництва;

- забезпечувати виконання наказів та постанов з питань охорони здоров'я;

- освоїти функціональні обов'язки керівника медсестринських служб;

- знати порядок проведення ліцензування та акредитації лікувально-профілактичних закладів, лабораторій різного профілю, тощо.

ПРН 6. Забезпечувати здоровий мікроклімат в колективі. Використовуючи принципи медсестринської етики та деонтології, правила міжособового спілкування з метою створення сприятливого психологічного мікроклімату, вміти:

- спілкуватися з пацієнтом та членами його сім'ї або наближеного оточення, медичним персоналом;

- вирішувати етичні та деонтологічні проблеми в процесі роботи з пацієнтом та членами його родини; розглядати та аналізувати в колективі професійні помилки; проводити навчання для молодшого та технічного персоналу.

ПРН 7. Брати участь у забезпеченні спостереження за здоровим і перехворілим населенням, реабілітації та диспансерного нагляду.

В умовах ЗОЗ, удома та в громаді, користуючись чинними наказами МОЗ України, з метою формування, збереження та поліпшення стану здоров'я дорослого та дитячого населення, вміти:

- вести облік диспансерних груп населення;

- робити розрахунок та аналіз статистичних показників ефективності диспансеризації;

- проводити роз'яснювальну роботу серед пацієнтів різних диспансерних груп;

- вести облік груп здоров'я;

- розраховувати та оцінювати окремі показники та показники комплексної дії мікроклімату на організм людини;

- визначати етапи медико-соціальної реабілітації пацієнта, завдання для кожного етапу;

- складати комплекс реабілітаційних заходів залежно від і профілю, перебігу, періоду захворювання чи травми;

- проводити перепис дитячого населення.

ПРН 8. Виконувати медичні маніпуляції з метою забезпечення санітарно протиепідемічного режиму.

ПРН 12. Належно виконувати медичні маніпуляції з метою проведення заходів щодо стабілізації функціонального стану організму.

ПРН 14. Вміти підготувати пацієнта, здійснити забір і скерування біологічного матеріалу на лабораторне та інструментальне дослідження.

ПРН 16. Здатність до точності при здійсненні взаємозалежних медсестринських функцій.

ПРН 20. Належно вести відповідну медичну документацію

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття здобувачами освіти наступних соціальний навичок (Soft skills):

- комунікативність (реалізується через: метод роботи групах та мозковий штурм під час аналізу - клінічних кейсів, метод презентації результатів самостійної роботи та їх захисту в групі),

- робота в команді (реалізується через: метод роботи групах та мозковий штурм під час аналізу

клінічних кейсів),

- конфлікт-менеджмент (реалізується через: ділові ігри),

- тайм-менеджмент (реалізується через: метод самоорганізації під час аудиторної роботи в групах та самостійної роботи),

- лідерські навички (реалізується через: метод презентації результатів самостійної роботи та їх захисту в групі)

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	
Кількість кредитів – 13	Напрямок підготовки <u>22 «Охорона здоров'я»</u> (шифр і назва)	Нормативна	
Загальна кількість годин - 390	Спеціальність: <u>223 «Медсестринство»</u> (шифр і назва)	Курс:	
		2-й	3-й
		Семестр	
		Лекції	
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 190 самостійної роботи студента – 200	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	16 год.	12/12 год.
		Практичні, семінарські	
		60 год.	44/46 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		74 год.	60/66 год.
		Вид контролю:	
ПНД	іспит		

2.1 Опис дисципліни

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1	Функціональні розлади органів травлення у дітей раннього віку.	2	Тематична
2	Білково-енергетична недостатність у дітей.	2	
3	Рахіт. Спазмофілія. Гіпервітаміноз Д.	2	
4	Гострі респіраторні захворювання у дітей. Невідкладна допомога при гіпертермії, стенозуючому ларинготрахеїті.	2	
5	Бронхіти у дітей. Невідкладна допомога при дихальній недостатності.	2	
6	Пневмонії у дітей.	2	
7	Ускладнення пневмоній. Надання невідкладної допомоги.	2	
8	Бронхіальна астма у дітей.	2	

	Всього в 4 семестрі	16	
9	Вроджені вади серця. Кардіоміопатії у дітей.	2	
10	Інфекції сечовидільної системи у дітей.	2	
11	Гломерулонефрити у дітей. Хронічна ниркова недостатність.	2	
12	Захворювання стравоходу, шлунку та гепатобіліарної системи у дітей.	2	
13	Захворювання системи крові у дітей (анемії)	2	
14	Захворювання системи крові у дітей (геморагічні захворювання)	2	
	Всього в 5 семестрі	12	
15	Захворювання системи крові у дітей (гемобластози)	2	
16	Патологія періоду новонародженості	2	
17	Захворювання ендокринної системи у дітей	2	
18	Крапельні інфекції у дітей (вітряна віспа, скарлатина, кір, дифтерія, епідпаротит, менінгококова інфекція)	2	
19	Кишкові інфекції у дітей. Вірусний гепатит	2	
20	Організація та особливості роботи медичний сестер в дитячих лікарнях, відділеннях фізіології та патології новонароджених	2	
	Всього в 6 семестрі	12	
	Всього годин	40	

2.2.2 Семінарські заняття не передбачені програмою

2.2.3 Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Функціональні розлади органів травлення у дітей раннього віку.	4	розповідь-пояснення, бесіда,	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; перевірка практичних навичок
2	Догляд за дітьми з функціональними розладами органів травлення.	4	ілюстрація, демонстрація,	
3	Білково-енергетична недостатність у дітей.	4	презентація, відеоролики,	
4	Особливості догляду за дітьми з проявами гіпотрофії, паратрофії.	4	відеофільми, дискусія,	
5	Гіповітамінози у дітей.	4	круглий стіл,	
6	Рахіт у дітей. Спазмофілія. Гіпервітаміноз Д.	4	ділова, рольова, імітаційна гра,	
7	Профілактика рахіту. Надання невідкладної допомоги при судомомах.	4	моделювання процесів і ситуацій, кейс-метод, метод	
8	Гострі респіраторні захворювання у дітей. Невідкладна допомога при гіпертермії, стенозуючому ларинготрахеїті. Догляд за хворими.	4	«Мозковий штурм»,	
9	Пневмонії у дітей. Етіологія. Патогенез. Клінічна картина. Діагностика. Підготовка дітей до	4	вебінар, спаринг-партнерство	

	діагностичних досліджень.		(навчання в парах), віртуальна консультація, віртуальний тьюторіал, використання манекенів високого рівня, та інші.
10	Принципи лікування пневмоній у дітей. Ускладненні форми пневмоній. Особливості лікування. Надання невідкладної допомоги.	4	
11	Атопічний дерматит у дітей. Алергічний риніт у дітей.	4	
12	Догляд за дітьми, хворими на атопічний дерматит.	4	
13	Бронхіальна астма у дітей. Етіологія, патогенез. Критерії діагностики.	4	
14	Лікування бронхіальної астми у дітей. Надання невідкладної допомоги при нападі астми, астматичному статусі.	4	
15	Догляд за дітьми, хворими на бронхіальну астму. Профілактика загострень.	4	
	Всього в 4 семестрі	60	
16	Вроджені вади серця. Кардіоміопатії у дітей. Серцева недостатність. Клінічна картина. Діагностика.	4	
17	Догляд за хворими з патологією серцево-судинної системи.	4	
18	Системні захворювання сполучної тканини у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Принципи лікування.	4	
19	Догляд за хворими з системними хворобами сполучної системи у дітей.	4	
20	Інфекції сечовидільної системи у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Принципи лікування..	4	
21	Догляд за хворими з інфекціями сечовидільної системи у дітей	4	
22	Гломерулонефрити у дітей. Хронічна ниркова недостатність. Клінічна картина. Діагностика. Принципи лікування. Догляд за хворими.	4	
23	Захворювання стравоходу та шлунку у дітей. Захворювання тонкого та товстого кишківника у дітей Клінічна картина. Діагностика. Принципи лікування..	4	
24	Догляд за хворими з патологією шлунково-кишкового тракту	4	
25	Захворювання гепатобіліарної системи у дітей. Хронічний	4	

	панкреатит у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Принципи лікування. Догляд за хворими.			
	Всього в 5 семестрі	40		
26	Догляд за хворими з патологією гепатобіліарної системи та підшлункової залози.	4		
27	Захворювання системи крові у дітей (анемії)	4		
28	Догляд за хворими з анеміями	4		
29	Захворювання системи крові у дітей (геморагічні захворювання)	4		
30	Догляд за хворими з геморагічними захворюваннями	4		
31	Захворювання системи крові у дітей (гемобластози)	4		
32	Догляд за хворими з гемобластозами	4		
33	Фізіологічні стани періоду новонародженості. Догляд за новонародженими дітьми	4		
34	Патологія періоду новонародженості	4		
35	Захворювання ендокринної системи у дітей	4		
36	Крапельні інфекції у дітей (вітряна віспа, скарлатина, кір, дифтерія, епідпаротит, менінгококова інфекція)	5		
37	Кишкові інфекції у дітей. Вірусний гепатит	5		
	Всього в 6 семестрі	46		
	Всього годин	150		

2.2.4. Лабораторні заняття не передбачені програмою

2.2.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Підготовка до практичних занять та лекцій	74/60/66	ілюстрація, демонстрація, презентація, відеоролики, відеофільми, віртуальна консультація, віртуальний тьюторіал	усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; перевірка практичних навичок, реферати; самоконтроль
	Всього годин	200		

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ»

Організація поточного контролю. Викладачі слідкують за тим, щоб кожен здобувач освіти отримав необхідну компетенцію в областях, що входять до тем практичних занять. Засвоєння теми (поточний контроль) контролюється на практичному занятті відповідно до конкретних цілей. Застосовуються такі засоби оцінки рівня підготовки здобувачів освіти: тести, розв'язання ситуаційних задач, трактування та оцінка результатів лабораторних досліджень, методика призначення терапії, контроль засвоєння практичних навичок. Оцінювання поточної навчальної діяльності (ПНД) на кожному практичному занятті здійснюється за традиційною 4-бальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно».

Оцінка з дисципліни. Оцінка з дисципліни визначається як середнє арифметичне балів ПНД за всі семестри, протягом яких вивчалась дисципліна, які переводяться у 120-бальну шкалу ЕСТС (табл.1) з додаванням балів, одержаних безпосередньо на іспиті.

Максимальна кількість балів, яку здобувач освіти може набрати за вивчення дисципліни – 200 балів, у тому числі максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – 120 балів, а також максимальна кількість балів за результатами іспиту - 80 балів. Мінімальна кількість балів становить 120, у тому числі мінімальна поточна навчальна діяльність – 70 та за результатами іспиту – 50 балів.

Іспит - це процес, протягом якого перевіряються отримані за курс: рівень теоретичних знань; розвиток творчого мислення; навички самостійної роботи; компетенції - вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх у вирішенні практичних завдань. Іспит проводиться викладачами кафедри згідно з розкладом та включає:

- Вирішення пакету тестових завдань. Критерій оцінювання – 90,5% вірно вирішених завдань; «склав - не склав».
- Оцінювання засвоєння практичних навичок та теоретичних знань за всіма темами дисципліни в день іспиту. Оцінювання практичних навичок проводиться за критеріями «виконав», «не виконав»
- Оцінювання теоретичних знань за складеними на кафедрі білетами, які включають усі теми дисципліни.

Оцінювання самостійної роботи здобувачів освіти. Самостійна робота здобувачів освіти, яка передбачена темою заняття поряд з аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному занятті.

Оцінювання індивідуальних завдань здобувача освіти здійснюється за виконання завдань викладача:

- доповідь реферата на практичному занятті 0 – 2 бали;
- доповідь з презентацією на практичному занятті 0 – 3 бали,
- доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей 0 – 5 балів;
- участь у Всеукраїнській олімпіаді – 5 – 10 балів

Бали за індивідуальні завдання здобувача освіти (загалом не більше 10 балів) можуть додаватись, як заохочувальні додаткові бали до підсумкового балу за поточну навчальну діяльність, вираховану з використанням таблиці 2 і входять в склад оцінки з дисципліни.

Під час оцінювання засвоєння кожної навчальної теми дисципліни (поточна навчальна діяльність - ПНД) та іспиту (І) здобувачам освіти виставляється оцінка за традиційною 4-бальною системою: «відмінно», «добре», «задовільно» та «незадовільно».

Максимальна кількість балів, яку здобувач освіти може набрати при вивченні дисципліни, становить - 200, мінімальна – 120 балів.

Таблиця 1

**Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу
(для дисциплін, що завершуються ДЗ або іспитом)**

4-бальна шкала	120-бальна шкала	4-бальна шкала	120-бальна шкала
5	120	3.91-3,94	94
4.95-4,99	119	3.87-3,9	93
4.91-4,94	118	3.83- 3,86	92
4.87-4,9	117	3.79- 3,82	91
4.83-4,86	116	3.74-3,78	90
4.79-4,82	115	3.7- 3,73	89
4.75-4,78	114	3.66- 3,69	88
4.7-4,74	113	3.62- 3,65	87
4.66-4,69	112	3.58-3,61	86
4.62-4,65	111	3.54- 3,57	85
4.58-4,61	110	3.49- 3,53	84
4.54-4,57	109	3.45-3,48	83
4.5-4,53	108	3.41-3,44	82
4.45-4,49	107	3.37-3,4	81
4.41-4,44	106	3.33- 3,36	80
4.37-4,4	105	3.29-3,32	79
4.33-4,36	104	3.25-3,28	78
4.29-4,32	103	3.21-3,24	77
4.25- 4,28	102	3.18-3,2	76
4.2- 4,24	101	3.15- 3,17	75
4.16- 4,19	100	3.13- 3,14	74
4.12- 4,15	99	3.1- 3,12	73
4.08- 4,11	98	3.07- 3,09	72
4.04- 4,07	97	3.04-3,06	71
3.99-4,03	96	3.0-3,03	70
3.95- 3,98	95	Менше 3	Недостатньо

Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS наведена у таблиці 2.

Таблиця 2

**Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою,
чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS**

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре

130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Оцінка з дисципліни виставляється лише здобувачам освіти, яким зараховані усі підсумкові заняття, заліки, диференційовані заліки та іспити.

Здобувачам освіти, що не виконали вимоги навчальних програм дисциплін виставляється оцінка **F_x**, якщо вони були допущені до складання диференційованого заліку або іспиту, але не склали його. Оцінка **F** виставляється здобувачам освіти, які не допущені до складання диференційованого заліку або іспиту.

Оцінки "**F_x**" або "**F**" ("незадовільно") виставляються здобувачам освіти, яким не зараховано вивчення дисципліни, формою контролю якої є залік.

Таблиця 3

Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів освіти з дисциплін

Оцінка	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
«Дуже добре»	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
«Добре»	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
«Задовільно»	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
«Достатньо»	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
«Незадовільно» з можливістю повторного складання	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу

семестрового контролю	
«Незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів
Зокрема, критерії оцінювання практичних навичок з дисциплін	
«Відмінно»	Здобувач освіти відповідає високому (творчому) рівню компетентності: здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, без помилок самостійно демонструє виконання практичних умінь та володіє системними теоретичними знаннями (знає методику виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.) та має здібності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях.
«Добре»	Здобувач освіти самостійно демонструє виконання практичних умінь, допускаючи деякі неточності, які швидко виправляє, володіє теоретичними знаннями (знає методику виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.)
«Задовільно»	Здобувач освіти демонструє виконання практичних умінь, допускаючи деякі помилки, які може виправити при корекції їх викладачем, володіє задовільними теоретичними знаннями (знає основні положення методики виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.).
«Незадовільно»	Здобувач освіти не може самостійно продемонструвати практичні вміння (виконує їх, допускаючи грубі помилки), не володіє достатнім рівнем теоретичних знань (не знає методики виконання практичних навичок, показань і протипоказань, можливих ускладнень, та ін.).

3.2. Питання до іспиту

1. Білково-енергетична недостатність у дітей раннього віку: визначення поняття. Етіологія гіпотрофій. Найбільш значущі клінічні симптоми. Принципи сестринського втручання.
2. Діагностичні критерії гіпотрофії I ступеня.
3. Діагностичні критерії гіпотрофії II ступеня.
4. Діагностичні критерії гіпотрофії III ступеня.
5. Принципи лікування дітей з гіпотрофією. Догляд. Профілактика гіпотрофій.
6. Гострі бронхіти у дітей. Етіологія. Класифікація.
7. Гострий бронхіт простий у дітей. Критерії діагностики. Лікування. Догляд.
8. Гострий обструктивний бронхіт. Критерії діагностики. Лікування. Особливості догляду.
9. Гострий бронхіоліт у дітей. Критерії діагностики. Лікування. Догляд.
10. Пневмонія у дітей раннього віку. Етіологія. Основні діагностичні критерії. Принципи сестринського втручання.

11. Класифікація пневмоній. Принципи лікування дітей, хворих на пневмонію.
12. Догляд за дітьми, хворими на пневмонію. Диспансерне спостереження.
13. Атопічний дерматит у дітей. Критерії діагностики. Лікування. Особливості догляду.
14. Бронхіальна астма у дітей. Етіологія. Діагностичні критерії. Принципи сестринського втручання.
15. Сучасні принципи лікування дітей, хворих на бронхіальну астму.
16. Профілактика загострень бронхіальної астми у дітей. Догляд за хворими на бронхіальну астму.
17. Етіологія вроджених вад серця у дітей. Найбільш значущі клінічні симптоми. Інструментальні дослідження. Класифікація вроджених вад серця.
18. Діагностичні критерії відкритої артеріальної протоки.
19. Діагностичні критерії дефекту міжшлунковочкової перетинки.
20. Діагностичні критерії коарктації аорти.
21. Діагностичні критерії тетроди Фалло. Лабораторні показники при Тетрадї Фалло.
22. Кардіоміопатії у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Особливості догляду за хворими.
23. Системний червоний вовчак. Клінічна картина. Діагностика. Догляд за хворими.
24. Рематоїдний артрит у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Особливості догляду за хворими.
25. Дерматополіміозит у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Особливості догляду за хворими.
26. Системна склеродермія у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Догляд за хворими.
27. Вузликосий поліартерїт у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Догляд за хворими.
28. Принципи лікування системних захворювань сполучної тканини у дітей.
29. Етіологія гострої ревматичної лихоманки у дітей. Великі та малі критерії гострої ревматичної лихоманки.
30. Догляд за дітьми, хворими на гостру ревматичну лихоманку. Корекція рухівного режиму.
31. Первинна профілактика гострої ревматичної лихоманки у дітей.
32. Визначення активності процесу при ревматичній лихоманці. Лікування гострої ревматичної лихоманки у дітей..
33. Цистити у дітей. Етіологія. Діагностичні критерії. Принципи сестринського втручання.
34. Лікування циститів у дітей. Догляд.
35. Профілактика циститів у дітей. Медикаментозна профілактика загострень.
36. Пієлонефрити у дітей. Етіологія. Основні клінічні синдроми. Принципи сестринського втручання.
37. Лабораторні критерії пієлонефриту.
38. Лікування та профілактика пієлонефритів у дітей.
39. Етіологія гломерулонефитів у дітей. Екстраренальні та ренальні ознаки гломерулонефритів. Принципи сестринського втручання.
40. Основні діагностичні критерії клінічних варіантів гострого гломерулонефриту.
41. Принципи лікування гломерулонефитів у дітей.
42. Особливості догляду за хворим на гломерулонефрит.
43. GERX у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Принципи лікування. Догляд за хворими.
44. Хронічний гастрит. Клінічна картина. Діагностика. Лікування. Догляд за хворими.
45. Хронічний дуоденіт. Клінічна картина. Діагностика. Догляд за хворими.
46. Виразкова хвороба шлунка та дванадцятипалої кишки у дітей. Етіологія. Клінічна картина. Принципи лікування. Догляд за хворими.
47. Неспецифічний виразковий коліт та хвороба Крона у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Принципи лікування. Догляд за хворими.
48. Дисфункції біліарного тракту у дітей. Етіологія. Клінічна картина. Діагностика. Корекція.
49. Хронічний холецистит. Етіологія. Клінічна картина діагностика. Лікування. Особливості догляду.

50. Хронічний панкреатит у дітей. Клінічна картина. Діагностика. Лікування. Догляд за хворими.
51. Анемії у дітей – етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, лікування та профілактика. Догляд за хворими.
52. Геморагічні захворювання у дітей - етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, лікування та профілактика. Догляд за хворими.
53. Гемобластози у дітей - етіологія, патогенез, класифікація, клінічні прояви, діагностика, лікування та профілактика. Догляд за хворими.
54. Фізіологічні стани періоду новонародженості. Догляд за новонародженою дитиною.
55. Патологія періоду новонародженості – асфіксія, гемолітична хвороба, пологова травма. Догляд за хворими.
56. Ендокринна патологія (цукровий діабет, захворювання щитоподібної залози, наднирників). Догляд за хворими.
57. Крапельні інфекції у дітей (вітряна віспа, скарлатина, кір, дифтерія, епідпаротит, менінгококова інфекція). Догляд за хворими.
58. Кишкові інфекції у дітей. Вірусний гепатит. Догляд за хворими.

3.3. Контрольні питання та завдання до самостійної роботи

Виступ з доповіддю на науковій конференції (поза межами кафедри), публікація тез, статей, участь в олімпіадах – додається до 10 балів як заохочувальні.

3.5. Правила оскарження оцінки

При виникненні питання щодо об'єктивності оцінки здобувач освіти має право оскаржити її шляхом звернення до завідуючого кафедри в день отримання оцінки. Комісія в складі завідуючого кафедри, завуча кафедри (доцента) в присутності викладача групи шляхом співбесіди оцінює рівень знань здобувача освіти та надає висновок щодо об'єктивності оцінки.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Для успішного засвоєння відповідного курсу необхідно виконання певних умов: здобувач освіти повинен мати достатню теоретичну підготовку до практичних занять згідно тематики; регулярно відвідувати практичні заняття; не спізнюватися і не пропускати заняття; виконувати всі необхідні завдання та приймати активну участь на кожному занятті; вміти працювати з партнером або в складі групи; при виникненні питань з тематики курсу має можливість обговорювати них з куратором курсу, колегами.

Виконання завдань для оцінювання рівня знань здобувача освіти повинно бути самостійним - не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказок, користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими електронними гаджетами під час заняття з метою, не пов'язаною з навчальним процесом. Не допускаються запізнення здобувачів освіти на практичні заняття.

Проведення курації пацієнтів можливо за умови наявності у здобувачів освіти відповідної форми одягу, санітарної книжки з відміткою про вакцинацію проти дифтерії, результатів обстеження на напруження імунітету за кором (або відмітка про вакцинацію), дотримання санітарно-епідемічного режиму (в період епідемій та пандемій інфекційних захворювань – COVID-19, тощо).

Здобувачі освіти з особливими потребами можуть зустрічатися з викладачем або попередити його до початку занять, на прохання здобувача освіти це може зробити староста групи. При виникненні будь-яких питань здобувач освіти має можливість розв'язати їх з куратором курсу, викладачем, використовуючи контактні дані надані вище.

Заохочується участь здобувачів освіти у проведенні наукових досліджень та конференціях за даною тематикою.

Усі здобувачі освіти ХНМУ захищені Положенням про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у Харківському національному медичному університеті, розроблено з метою визначення дієвого механізму врегулювання конфліктних ситуацій, пов'язаних із дискримінацією та сексуальними домаганнями. Дане Положення розроблено на підставі таких нормативно-правових актів України: Конституція України; Закону України «Про освіту»; Закону України «Про вищу освіту»; Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»; Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти; Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Загальна рекомендація № 25 до параграфу 1 статті 4 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок; Зауваження загального порядку № 16 (2005) «Рівне для чоловіків та жінок право користування економічними, соціальними і культурними правами» (стаття 3 Міжнародного пакту економічних, соціальних і культурних прав; Комітет з економічних, соціальних та культурних прав ООН); Рекомендації щодо виховання в дусі міжнародного взаєморозуміння, співробітництва і миру та виховання в дусі поваги до прав людини і основних свобод (ЮНЕСКО); Концепція Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року. Харківський національний медичний університет забезпечує навчання та роботу, що є вільними від дискримінації, сексуальних домагань, залякувань чи експлуатації. Університет визнає важливість конфіденційності. Всі особи, відповідальні за здійснення цієї політики (співробітники/-ці деканатів, факультетів, інститутів та Центру гендерної освіти, члени студентського самоврядування та етичного комітету, проректор з науково-педагогічної роботи), дотримуються конфіденційності щодо осіб, які повідомляють або яких звинувачують у дискримінації або сексуальних домаганнях (за виключенням ситуацій, коли законодавство вимагає розголошення інформації та/або коли розкриття обставин Університетом необхідне для захисту безпеки інших).

ХНМУ створює простір рівних можливостей, вільний від дискримінації будь-якого національного, расового чи етнічного походження, статі, віку, інвалідності, релігії, сексуальної орієнтації, гендерної приналежності, або сімейного стану. Всі права, привілеї, програми та види діяльності, що надаються здобувачам освіти або співробітникам/-цям університету, розповсюджуються на всіх без винятку за умови належної кваліфікації. Антидискримінаційна політика та політика протидії сексуальним домаганням ХНМУ підтверджується Кодексом корпоративної етики та Статутом ХНМУ.

Поведінка в аудиторії

Студентству важливо дотримуватися правил належної поведінки в університеті. Ці правила є загальними для всіх, вони стосуються також і всього професорсько-викладацького складу та співробітників/-ць, і принципово не відрізняються від загальноприйнятих норм.

Під час занять

- дозволяється:
 - залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;
 - пити безалкогольні напої;
 - фотографувати слайди презентацій;
 - брати активну участь у ході заняття.
- заборонено:
 - їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
 - палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;
 - нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;
 - грати в азартні ігри;

- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і територію);
- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра Педіатрії №2 підтримує нульову толерантність до плагіату. Від здобувачів освіти очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Основи медсестринства: підручник (ВНЗ I—III р. а.) / В.М. Лісовий, Л.П. Ольховська, В.А. Капустник. — 3-є вид., переробл. і допов. - К.: ВСВ «Медицина», 2018, 912 с.
2. Сестринська справа : підручник (ВНЗ I—III р. а.) / Н.М. Касевич, І.О. Петряшев, В.В. Сліпченко та ін. - Медицина 2017 р. 816 с.
3. Основи педіатрії за Нельсоном: переклад 8-го англ. видання : у 2 томах. Том 1 / Карен Дж. Маркданте, Роберт М. Клігман. – К.: ВСВ «Медицина», 2019. – XIV, 378 с.
4. Педіатрія: національний підручник: у 2 т. Том 1. За редакцією професора В.В. Бережного, К., 2013. – 1040 с. –
5. Педіатрія: національний підручник: у 2 т. Том 2. За редакцією професора В.В. Бережного, К., 2013. – 1024 с. –
6. Підручник Педіатрія для студ. Вищих мед. Навч. Закладів IV рівня акредитації за ред.. проф. О.В. Тяжкої. – Видання 4-те, допрацьоване і доповнене. – Вінниця: Нова Книга, 2016. – 1132.
7. Nelson textbook 20th Edition by Robert M. Kliegman, MD, Richard E. Behrman, MD, Hal B. Jenson, MD and Bonita F. Stanton, MD. Видавництво: SAUNDERS. - 2016
8. The Harriet Lane Handbook, 21st edition. International edition, 2018. – 1255 p.

Допоміжна

1. Клінічне обстеження дитини : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. В. Катілов [та ін.]. - 2-ге вид. - Вінниця : Нова кн., 2019. - 518 с. : табл., іл.
2. Педіатрія, дитячі інфекції в питаннях і відповідях. : навчальний посібник. - Тернопіль : ТДМУ: Укрмедкнига, 2019. - 307 с.
3. Медицина невідкладних станів. Екстрена (швидка) медична допомога : національний підручник для лікарів-слухачів післядипломної освіти, лікарів інтернів і студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / І. С. Зозуля [та ін.]; за ред. І.С. Зозулі. - 3-є вид., переробл. і допов. - Київ : Медицина, 2017. - 958 с. : іл, табл.
4. Невідкладні стани в педіатричній практиці : навчальний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації, лікарів-інтернів / Ю.В. Марушко та ін. - Київ : Медицина, 2016. - 399 с. : табл., іл.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://www.osvita.org.ua> – Освітній портал – все про освіту в Україні.
2. <http://nbuv.gov.ua> – сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

3. <http://korolenko.kharkov.com> – сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка.
4. <https://reference.medscape.com/>
5. <https://www.cochranelibrary.com/about/about-cochrane-library>
6. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/>
7. <https://www.uptodate.com/home>

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE

<https://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=5137>